

LIDSKÁ PRÁVA V ZAHRANIČNÍ POLITICE ČESKÉ REPUBLIKY

Evropská unie

Česká republika se ve svém působení v Evropské unii soustředuje na zefektivnění její politiky v oblasti podpory lidských práv a demokracie ve světě. Cílem je větší pevnost, soudržnost a zřetelnost kroků podnikaných EU v této oblasti a lepší využití již existujících mechanismů a nástrojů. ČR těží z vlastních zkušeností z procesu společenské transformace i nenásilného odporu proti porušování lidských práv během předchozího režimu. ČR může nyní již také využívat expertizy z transformační spolupráce, kterou poskytuje v jiných zemích.

Z hlediska tematického ČR sleduje, ve své transformační politice a také v EU, situaci občanské společnosti a obránců lidských práv. ČR se rovněž zaměřuje na zlepšení partnerství institucí EU s nevládními organizacemi, zefektivnění finančních nástrojů relevantních v oblasti podpory lidských práv a demokracie a koordinace mezi nimi.

COHOM – pracovní skupina Rady EU pro lidská práva

V roce 2007 se ČR aktivně podílela na formulaci lidskoprávní politiky EU v pracovní skupině EU pro lidská práva (COHOM). COHOM připravuje pozice EU pro zasedání Rady pro lidská práva, 3. výboru Valného shromáždění OSN, dialogy o lidských právech s Íránem a s Čínou, konzultace o lidských právech s Ruskem, výroční zprávu EU o lidských právech a zajišťuje plnění pokynů EU proti mučení, proti trestu smrti, k dětem v ozbrojených konfliktech, k obráncům lidských práv a k lidskoprávním dialogům. COHOM pokračoval v zapojování problematiky lidských práv do stále širšího okruhu politik EU (tzv. mainstreaming). Byla zahájena příprava lidskoprávních dialogů s Africkou unií a středoasijskými státy. Rada ministrů schválila nové pokyny k právům dítěte, které se v úvodní fázi zaměří na otázku násilí na dětech.

Agentura EU pro základní práva

Na základě nařízení Rady EU z prosince 2006 vznikla k 1. 3. 2007 Agentura Evropské unie pro základní práva, jejímž předchůdcem bylo Evropské monitorovací středisko rasismu a xenofobie. Hlavním úkolem Agentury je poskytování pomoci a odborných znalostí institucím a jiným orgánům EU, jakož i členským státům v souvislosti s implementací práva

EU. Agentura tak je především konzultativním orgánem a nemá mandát k prošetřování individuálních stížností, ani jakoukoliv regulační nebo rozhodovací pravomoc. Strukturu Agentury tvoří ředitel, správní rada, výkonná rada a vědecký výbor. Vedle toho využívá Agentura síť národních styčných úředníků. Prostředkem pro spolupráci Agentury s občanskou společností se stala tzv. platforma pro základní práva – jedná se o síť spolupracujících organizací a institucí nevládního sektoru, např. nevládních organizací, církví nebo akademických pracovišť.

V roce 2007 Agentura vydala Zprávu o rasismu a xenofobii v členských státech EU za rok 2006. Zpráva popisuje mj. situaci příslušníků národnostních menšin (především romských komunit) v ČR v oblasti vzdělávání, zaměstnávání, bydlení a rasového násilí a kriminality.

Organizace spojených národů

Rada pro lidská práva

V červnu 2007 skončilo jednoleté funkční období, během něhož byla ČR členem Rady pro lidská práva (RLP) a zároveň jejím místopředsedou za východoevropskou regionální skupinu. Během téže doby vykonávala předsednictví pracovní skupiny pro revizi mandátů zvláštních procedur (tj. zvláštní zpravodajové, nezávislí experti či pracovní skupiny RLP, zabývající se buď stavem lidských práv v konkrétní zemi nebo vymezeným tematickým okruhem lidských práv po celém světě). ČR považuje zvláštní procedury za výrazný přínos pro mezinárodní ochranu lidských práv a usiluje o zachování základních rysů a zlepšení efektivity tohoto systému, o posílení a zprůhlednění fungování jednotlivých procedur a o zlepšení spolupráce ze strany dotčených států.

V červnu 2007 RLP uzavřela jednání o své institucionálním uspořádání a konsenzem přijala rozhodnutí o podobě mechanismů, jejichž prostřednictvím bude prosazovat dodržování lidských práv v jednotlivých zemích.

K těmto mechanismům patří zejména univerzální periodický přezkum, v jehož rámci bude RLP projednávat dodržování mezinárodních závazků v oblasti lidských práv v každé členské zemi OSN vždy jedenkrát za čtyři roky. Přezkum bude probíhat formou interaktivního dialogu na základě zprávy předložené hodnoceným státem, jakož i informací předložených nevládními organizacemi. Výsledkem procesu mají být hodnocení dané země a případná doporučení, které posléze schvaluje na řádném zasedání plénum RLP. Jako jeden

z prvních členů RLP byla ČR zařazena mezi země, které budou přezkumu podrobeny nejdříve, a to v roce 2008.

Po obtížných jednáních se podařilo zachovat systém zvláštních procedur, přijetí kompromisního rozhodnutí v této věci však bohužel bylo podmíněno zrušením mandátů zvláštních procedur pro Bělorusko a Kubu. ČR vyslovila znepokojení nad tímto krokem, který by mohl být vnímán jako projev nezájmu mezinárodního společenství o porušování lidských práv v těchto zemích.

V roce 2007 se konala celkem tři řádná zasedání RLP (vždy za účasti ČR, která se po zániku svého členského mandátu v červnu jednání zúčastňovala již jen v roli pozorovatele, tj. bez práva hlasovat). Čtvrtá schůze v březnu schválila především rezoluci EU k náboženské nesnášenlivosti a ke stavu lidských práv v Dárfúru. Pátá schůze se v červnu zabývala téměř výlučně schválením institucionálních pravidel pro vlastní činnost, zároveň ale pokračovala v projednávání stavu lidských práv v Palestině a v Dárfúru. Šestá schůze v září byla přerušena a pokračovala v prosinci. Vyslechla řadu zpráv zvláštních procedur, podpořila mandát zvláštního zpravodaje pro stav lidských práv v Súdánu a hlasováním schválila další rezoluci EU k náboženské nesnášenlivosti.

V říjnu iniciovala EU svolání zvláštního zasedání ke stavu lidských práv v Myanmaru/Barmě, a to v reakci na masové demonstrace a jejich násilné potlačení ze strany vlády. RLP konsenzuálně odsoudila potlačení mírových demonstrací a související násilí, zabíjení, svévolná zadržení a nucená zmizení. RLP vyzvala vládu k respektování lidských práv a základních svobod a k potrestání viníků jejich porušování.

62. zasedání 3. výboru Valného shromáždění OSN – problematika lidských práv

Jedním z nejvýznamnějších bodů jednání 3. výboru VS OSN byla rezoluce vyzývající k celosvětovému zrušení trestu smrti. Státy, které trest smrti nadále vykonávají, vyzývá alespoň k vyhlášení moratoria na další popravy. Jde o dlouhodobou iniciativu EU, které se pro ni podařilo získat podporu řady dalších zemí. Vůbec poprvé tak došlo k tomu, že společnými předkladateli návrhu rezoluce byly státy ze všech regionálních skupin OSN, což sehrálo klíčovou roli při jejím schválení. Rezoluce byla schválena hlasováním za podpory ČR, poté co byla zamítnuta řada pozměňovacích návrhů směřujících k jejímu oslabení.

Evropúská unie předložila 3. výboru návrhy rezolucí k následujícím otázkám – práva dítěte (společně s latinskoamerickými státy; rezoluce zřizuje mandát zvláštního představitele

generálního tajemníka OSN k násilí na dětech), náboženská nesnášenlivost, stav lidských práv v KLRD a stav lidských práv v Myanmaru/Barmě. EU aktivně podpořila návrh rezoluce USA ke stavu lidských práv v Bělorusku a návrh rezoluce Kanady ke stavu lidských práv v Íránu. Všechny rezoluce předložené EU byly schváleny, v případě rezolucí o stavu lidských práv v jednotlivých zemích i přes výrazné snahy dotčených států o jejich zamítnutí.

Smluvní aktivity

Úmluva o právech osob se zdravotním postižením a její opční protokol

(přijalo Valné shromáždění OSN dne 13. 12. 2006, ČR podepsala dne 30. 3. 2007)

Úmluva komplexně pojednává o lidských právech zaručených mezinárodními lidskoprávními úmluvami s tím, že sleduje zajištění jejich plnění ve specifických podmínkách života osob se zdravotním postižením. Cílem Úmluvy je zvýšit pozornost vlád věnovanou osobám se zdravotním postižením tak, aby bylo umožněno jejich kvalitnější zapojení do života společnosti a odstraňování bariér, se kterými se při realizaci svých lidských práv setkávají. Opční protokol upravuje možnost podávání individuálních stížností a proceduru vyšetřování závažných či systematických porušování povinností státu vyplývajících z Úmluvy.

Opční protokol k Mezinárodnímu paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

V roce 2006 Rada OSN pro lidská práva pověřila pracovní skupinu, která od roku 2004 posuzovala možnosti přípravy opčního protokolu k Mezinárodnímu paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech upravujícího podávání oznámení na porušování těchto práv, aby zahájila sjednávání jeho návrhu. V červenci 2007 se konalo první jednání o návrhu opčního protokolu, který připravila předsedkyně pracovní skupiny.

3. periodická zpráva o plnění Úmluvy proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání

Poté, co si Výbor proti mučení v roce 2006 vyžádal poskytnutí dalších doplňujících informací o plnění Úmluvy, vláda v březnu 2007 schválila materiál informující jej o vývoji v otázkách, o které se zajímal. Předmětem pozornosti Výboru bylo přijetí antidiskriminačního zákona, vyšetřování rasově motivovaného násilí, zřízení nezávislého orgánu pro vyšetřování stížností na deliktní jednání příslušníků policie, výše náhrady, která je vymáhána od vězňů za

výkon trestu odnětí svobody, a vyšetřování stížností na nadměrné použití síly ze strany bezpečnostních sborů při demonstracích proti zasedání Mezinárodního měnového fondu a Světové banky v Praze v roce 2000.

6. a 7. periodická zpráva o plnění Mezinárodní úmluvy o odstranění všech forem rasové diskriminace

V březnu 2007 Výbor pro odstranění všech forem rasové diskriminace na svém zasedání v New Yorku s delegací ČR projednal zprávu předloženou v roce 2006, odpovědi na navazující předběžné otázky, které mu ČR poskytla, i podklady poskytnuté nevládními organizacemi. Své hodnocení České republiky z hlediska dodržování práv obsažených v Úmluvě shrnul Výbor do závěrečných doporučení. V nich shrnuje jednak pozitivní aspekty a dále problémy vyvolávající znepokojení, na které navazuje výčet doporučení směřujících ke zdokonalení dodržování práv upravených Úmluvou. Doporučení se týkají zejména:

- neexistence komplexního legislativního rámce ochrany před diskriminací,
- práce policie ve vztahu k menšinám,
- problematiky sterilizací,
- zaměstnanosti Romů ve veřejné správě a institucích,
- rasové diskriminace v uplatnění práva na bydlení a ochrana zranitelných osob, včetně Romů před vystěhováním,
- situace Romů v oblasti vzdělávání,
- nízkého počtu stížností obětí rasové diskriminace.

2. periodická zpráva o plnění Mezinárodního paktu o občanských a politických právech

V červenci 2007 Výbor pro lidská práva na svém zasedání v Ženevě s delegací ČR projednal zprávu předloženou v roce 2006, odpovědi na navazující předběžné otázky, které mu ČR poskytla, i podklady poskytnuté nevládními organizacemi. Své hodnocení České republiky z hlediska dodržování práv obsažených v Paktu shrnul Výbor do závěrečných doporučení. V nich shrnuje jednak pozitivní aspekty a dále problémy vyvolávající znepokojení, na které navazuje výčet doporučení směřujících ke zdokonalení dodržování práv upravených Úmluvou. Doporučení Výboru se týkají především:

- postupu policie, především vůči Romům a ostatním ohroženým skupinám, a to zejména při zatýkání a zadržování,

- neexistence nezávislého orgánu s pravomocí přijímat a prověřovat veškeré stížnosti na použití nepřiměřené síly a další zneužívání pravomoci policie,
- sterilizací romských a jiných žen,
- nízkého zastoupení žen v politickém životě,
- přetrvávajícího používání klecových lůžek,
- neexistence komplexního legislativního rámce ochrany před diskriminací,
- diskriminace Romů v přístupu k bydlení a dalších oblastech,
- neúměrně vysokého počtu romských dětí umístěných v ústavech sociální péče,
- nedostatečného posouzení zvláštních vzdělávacích potřeb Romů s přihlédnutím k jejich kulturní identitě ve školních osnovách,
- diskriminace cizích státních příslušníků žijící v České republice a problémů souvisejících s jejich začleněním do české společnosti.

2. periodická zpráva o plnění Mezinárodního paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech

Vláda zprávu schválila v květnu 2007 a rozhodla o jejím předání Výboru pro hospodářská, sociální a kulturní práva. Projednání zprávy se očekává v roce 2009.

Společenství demokracií

Ve dnech 14.-17. 11. 2007 se v Bamaku (Mali) uskutečnila po dvou letech 4. ministerská konference Společenství demokracií, neformálního uskupení, jehož cílem je spolupracovat na posilování demokracie ve světě. Tématem konference byly demokracie a rozvoj. Průběh a závěry konference odhalily jistý deficit politické vůle k rozhodnějším krokům ve prospěch stanoveného cíle. Hostitelská země odmítla vstupní víza představitelům *The Taiwan Foundation for Democracy*, proti čemuž se ČR ohradila. Na další dva roky se předsednictví Společenství demokracií ujalo Portugalsko, Polsko bylo vybráno za sídlo stálého sekretariátu.